

deden. Zijn doop is dus geen nabootsing van den Proselietendoop, maar beide zijn Doop en die der proselieten zijn ontleend aan de ordinaantien Gods in de natuur, in de Wet en in de Profetie. Alleen maar door Johannes geschiedde dit op juiste wijze en met geestelijk verstand, terwijl de Joden, die den proseliet doopten, juist daardoor toonden niet in den geest van de ordinaantien des Heeren te zijn ingedrongen.

Hiermee hing dan ook saam, dat Johannes in de woestijn doopte. De woestijn gold bij Israël als onheilig. Daarom werd de bok Azazel naar de woestijn uitgelaten. In de woestijn heerschen de demonen. In de woestijn heeft Jezus met Satan geworsteld. Door uit te gaan naar de woestijn en derwaarts de Joden tot zich te roepen, gaf hij dus zoo duidelijk mogelijk te kennen, dat om een kind des Koninkrijks te worden, ook Israël uit zijn symbolisch huis moest uitgaan, om door den Doop ook van de smet der Joden gezuiverd te worden. Daarop doelt dan ook zijn heenwijzing op den Christus. Der Joden voorrecht was groot, hun heerlijkheid is geene. Ook alle Jood moest zien op hem die komen zal, want eerst bij Messias zal de realiteit zijn. Niet enkel het symbool, maar ook het doopen met het vuur van den Heiligen Geest. De Doop van Johannes slaat dus een breuk tusschen het Jodendom, gelijk het toen bestond, en den Christus die komen zou. Men kon niet tegelijk Jood blijven en den Christus toebehooren. Om van Christus te zijn moest de Jood uitgeschud; moest met den Jood gebroken; en moest er dus een overgang plaats hebben uit hun wereld in een andere. En dat nu juist lag in zijn Doop afgebeeld. Men stierf in zijn Doop den Jood af, om in Christus op te staan. En zoo kan er voor ons geen twiifel overblijven, of de Doop van Johannes was wel waarlijk een Doop, die op de gemeenschap met den Messias doelde, en staat dus met ons Sacrament des Doops op één lijn. Alleen met dit verschil, dat destijds, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was, de werking des Heiligen Geestes eerst later kon volgen. 1)

KUYPER.

1) Tegen de door ons gegevene uitlegging van Hand. 19:1-8 maakt een inzender de opmerking, dat toch onze oude godgeleerden dit anders verstaan. Dit is ook zoo. Niet Galvijn, maar wel onze latere theologen, en ook onze Kant. Voegen vs. 3 bij vs. 4, en zijn van oordeel dat de woorden: *om die dat heeren worden gedoopt in den naam van den Heeren Jezus*, nog hooren bij hetgeen Paulus ontrent den Doop van Johannes verhaalt. Hij zou hen dan niet gedoopt, maar hun eenvoudige de handen opgelegd hebben. Tegen deze uitlegging zijn echter te groote en te ernstige bezwaren gezet, die het in slaan van een anderen weg raadzaam maakten. Het Grieksche woordke *eis*, waarop onze Kant zich steunden, is gebreken in de meest vertrouwbare handschriften niet voor te komen. De Doop van Johannes heet nergens een geloofsdoop, maar altoos, gelijk ook in vs. 4. Doop der bekering. Het kan niet zijn, dat ze op bekering door Johannes gedoopt waren, daar ze bij hetgeen door Johannes doopte, om Johannes niet afwisten. En wat men, met beroep op 1 Cor. 12:13-16 zegt, dat Paulus verklaart niemand dan Gajus en Crispus en Stephanus' gezin gedoopt te hebben, en dus deze 12 mannen niet kan hebben gedoopt, dit is bijl. een vergissing. Er staat toch in 1 Cor. 12:14: ik dank God, dat ik niemand van allen gedoopt heb dan Gajus en Crispus, wat natuurlijk zeggen wil: Onder u, te Corinthe, doopte ik alleen die, maar zonder dat dit belet, dat Paulus ook elders doopte. Bovendien doet dit niet ter zake. Gesteld toch al, dat de 12 mannen te Efeze niet door Paulus persoonlijk gedoopt zijn, welnu, zoo heeft dan de Dienaar des Woords ze aldaar gedoopt en Paulus hun alleen de handen opgelegd.

„Verwerp een hetterschen mensch“.

Verwerp een hetterschen mensch na de eerste en tweede verneming. Titus 3:10.

Op geen punt druischt tegenwoordig de publieke opinie onder de Christenen niet in het oog loopen tegen de stellige uitspraak der Heilige Schrift in, dan in zake de *ketterische gevoelens*.

Christen moet men zijn, o gewisselijk! Al leen bij Jezus is ruste voor uwe ziel te vinden. Alleen hij leidt u eens veilig door de vallei der schaduw des doods. En natuurlijk, uw geloof in hem moet oprecht zijn. Geen schijnbelijdenis noch lippenwerk kan voor den Eeuwige bestaan. Maar voorts, wat ge nu belijdt en hoe ge u de zake van Gods koninkrijk voorstelt, dat doet er minder toe; daarin zal de één den ander dragen; wat dat betreft moet er belijdenisvrijheid in Jezus' kerk zijn.

Ketterij beschouwt men niet meer als zonde. In ketterische gevoelens acht men dat geen kwaad steekt. Van een ketter dacht men geen gevaar meer. Of eigenlijk, en beter nog gezegd, heel dat woord van ketter moest men ophouden te gebruiken. Het klinkt zoo onvriendelijk en leelijk. Een overblijfsel van middeleeuwse overdraagsaamheid. En indien er voor het geestelijk besef van onze huidige Christenheid noch één wezenlijk soort ketter overblijft, dan zijn het juist diegenen, die nog kleingeestig genoeg zijn, om ter wille van afwijking in de belijdenis hun lieve medechristenen te verketteren.

Wat toch is een hardheid, die niet meer te pas komt. Daarin spreekt een liefdeloosheid, die wordt, een hardvochtigheid die beleedigt. En indien de Christelijke kerk er ooit toe konnen mocht, om op dit punt der ketterij niet gestrengheid op te treden, dan zou haar eerste werke moeten zijn, om juist die onchristelijke kettermeesters niet te werpen, die in hun verstandelijk uitwendig geloof elk orgaan voor de waardeering van het leven des Geestes toonen te missen.

Tegen ongelooft en ongodisterij, ja, daar zou men nog tegen in willen gaan. Een *erger* Moderne zou men nog met een goede conscientie kerkelijk kunnen aantasten. Een God-loocheenaar ware nog door den ban te treffen. Maar wie in God geloof en nog met eerbied van Jezus spreekt, en teeder van gemoed is, en nog wel bidt, en voor een vroom man doorgaat, van dien zult ge met uw ketterijacht afblijven. Had de kerk er maar recht velen zoo, ze zou er beter van gediend zijn, dan van uw groote schare rechtsinnigen.

Zoo staat het metterdaad in onzen tegenwoordigen tijd, en een ketter geldt volstrekt niet meer voor een gevaarlijk zondaar, maar veeleer voor een interessant mensch, met wien het u een ere moet zijn saam te werken. Immers of iemand een Sociaan, een Arminiaan, een Arian, een Sabelliaan, of zelfs een geesten-bezweerder zij, dat doet er niet toe. Veeleer moet ge de heilige kunst verstaan, om met *al deze lieve Christenen* op gemakkelijk voet saam te leven.

Want, al verschillen ze van u in zienwijze, dat raakt toch slechts ondergeschikte punten. De hoofdzak is maar, dat ze *vrome Christenen* zijn, en om die teederder gemoedstemming zult gij ze als lieve broeders eeren. Hieruit ziet ge dus, in wat lijnrecht strijd de huidige Christelijke opinie met de stellige uitspraak der Heilige Schrift is geraakt.

De Heilige Schrift bevelt u, bij monde van den heiligen apostel Paulus, als met een stemme Gods: *Verwerp eenen hetterschen mensch na de eerste en tweede verneming, wetende dat de zondanige verkerd is en zondigt, zijnde bij zich zelve veroordeeld.*

En onze Christelijke publieke opinie roept hiertegen in: Neen, neen, ge zult en moogt dien lieven broeder, die in zijn belijdenis anders staat, volstrekt niet verwerpen. Hij is niet verkerd, en van *sond* kan geen sprake komen. Gij veeleer zoudt zondigen, zoo ge deedt wat Paulus aan Titus gebiedt.

Ge ziet, de tegenstelling is zoo scherp mogelijk.

God spreekt in zijn Woord door zijn heiligen apostel, in duidelijke bewoordingen. En desniettemin durft de Christelijke publieke opinie thans vlak andersom spreken, en zelfs het *sonde* noemen, zoo iemand doen durft, wat God in zijn Woord bevelt.

Krasser kan het al niet; en ge zult hieraan, hoe bitter ver de Christenheid reeds van de Heilige Schrift is afgeweken.

Lange eeuwen heette het: *De Heilige Schrift de regel van wat we te geloven en te doen hebben!* Maar thans durft men reeds zeggen: *Zoo ge op dit punt doet wat u in Titus 3:10 bevolen wordt, staat ge boos en verkerd, en verzaakt ge slechts de onbekeerlijkheid van uw hart.*

Wat is nu de last van Titus 3:10? Licht daarin, dat gij, of wie ook, dag aan dag rond zult loopen, om af te luisteren, of ge iemand ook op een verkeerd woord kunt betrappen, om dan rond te bazuinen, dat deze mensch een ketter is, en hem deswege met uw brandmerk te vervolgen?

Niets er van.

Titus wordt hier in *zijn* ambt toegesproken. Hij was de Dienaar des Woords, en had dus met zijn mede-opzieners voor den welsland der kerk te maken. En als zondanig nu wordt hem van Godswge gelast, dat hij de ketterij niet zal laten voortwoekeren, maar wegdoen.

Evenmin is er in dezen last een zweem van hardheid. Zulk een verwerping tolt volgt eerst na de eerste en tweede verneming". Eerst moet de weg der zachtheid en der teedere liefde betreden. Tot tweemaal toe zelfs moet op die wijs getracht, hem van zijn dwaling terug te brengen. Niet door met hem te redetwisten, als moest nog eerst door een disputu worden uitgemaakt, wie gelijk had, de kerk of die ketter. Neen, maar door *vermaning*, zoals de kerk, wetende dat zij de *waarheid bezit*, te werk gaat bij iemand, die oude, reeds lang veroordeelde en overwonnen dwalingen, weer te berde brengt.

En dat verwerpen van zulk een ketter moet plaats hebben, niet uit vitzucht noch uit betwering; maar omdat in elke ketterij een *sonde*, een wezenlijke *verkertheid* ligt, die hoe eer hoe beter dient tegengegaan: en opdat zulk een zonde niet aantekelijk worde en ook anderen verleide, en opdat de ketter zelf niet van kwaad tot erger vervalle.

Er is dus geen sprake van een klein, onbeduidend verschil van zienwijze noch ook van een andere manier, om de *eén* zelfde *waarheid* voor te stellen, maar van zulk een wezenlijke ketterij, die de *beginselen* des Christelijken geloofs aantast en gif *drupt in den wortel* onzer heilige religie.

En daarvan nu zegt God de Heere u in zijn heilig Woord, dat de kerk *ze niet mag dulden*, maar moet genezen of uitscheiden. Reeds bij elk lid der kerk van Christus, maar vooral bij wie in Christus' kerk voorgaat.

En toch spreekt dit snijdend woord niet alleen de Opzieners toe, die namens de kerk hebben te handelen, maar wel terdege ook u. Op allerlei manier.

Of rust ook niet op u als lid der kerk van Christus de verplichting, om er op aan te dringen, dat de kerk naar den eisch van Gods Woord leven en handelen zal? En volgt hier niet uit, dat ge niet moogt heulen met een kerkelijke organisatie, die, vlak in strijd met Gods Woord, de gruwelijkste ketterij, ja, tot ongodisterij zelfs, handhaaft, eert en kroont?

Voorziet, indien het onloochenbaar is, dat de publieke opinie onder de Christenen ten deze geheel op het dwaalspoor geraakte, en Gods Woord *stellig* spreekt, rust dan ook niet op u de verplichting, om bij uw omgang en in uw gesprekken dit valsehe standpunt te bestrijden, en voort de ere en de majesteit van Gods gebod op te komen?

Indien Gods Woord u leert, dat ketterij een *sonde* is, die tegen zijn eere ingaat, moogt ge u dan als lid der kerk onttrekken aan een plicht, om dolende broeders en zusters met dringenden ernst te vermannen, of u te gelukken mocht, ze van de dwaling hunns wegs te bekeeren?

Bijaldien het met de ketterij staat, gelijk de Schrift het hier uitmaakt, hebt ge dan ook niet op uzelf en uw kinderen toe te zien, opdat niet ongemerkt, door gevaarlijke lectuur, het gif der ketterij van velen in de aderen der ziel worde gedrupt?

Komt dan ook voor u die zaak niet veel ernstiger te staan, als ge u vraagt, onder welke kerkgeering ge leeft; waar ge de predicatie des Woords gaat hooren; bij wien ge uw kinderen op school of catechisatie zendt; wie bij u over den vloer verkeeren; bij wie uw kinderen het meest aan huis komen; en welke lezingen ze volgen en welke boeken ze bij voorkeur versindzen?

Meer nog, als het zoo naar Gods Woord met de ketterij is gelegen, zal dan niet ook een legelijk van u de hand in eigen boezem hebben te steken, om zich af te vragen, of er ook bij u zelve soms een schadelijke weg zij, en of uw goddelijke Herder u toch op den eenigen weg der *waarheid* leiden en houden moge?

Is ketterij u geen zonde, dan is er bij u ook geen belangstelling in de *waarheid*. Dan onderzoekt ge niet. En laat de kennis u koud en onverschillig. Wie meent toch niet te kunnen

afdoelen, vraagt naar den weg niet. En eerst wie inzicht, hoe het inslaan van een doodlap hem in levensgevaar zou kunnen brengen, onderzoekt ijerig naar het rechte pad.

En dat alles waarom?

Om daardoor een verstands-Christendom te kweken, dat in het niptuizen van dwaze vragen zich afmaet?

Dat kan niet; want onmiddellijk aan den eisch, om den ketterischen mensch te verwerpen, gaat de goddelijke vermaning vooraf: *Wedersta de dwaze vragen en twisten en strijdningen over de wet, want ze zijn onnut en ijdel!* (Tit 3:9). Een verstandsgeloof is geen geloof, maar *dorre geleerdheid*.

Neen, maar de ketterij moet weerstaan, overmits Christus in de wereld kwam, om de *waarheid* tegenover de Leugen en den Satan te handhaven. En omdat hij wist, hoe valsche beginselen, en valsche grondbegrippen, en valsche wortelgedachten de dwivelsche oorzaak en bron zijn, waaruit *allerlei goddeloosheid*, als uit een onzalige fontein opwelt.

Elke grondwaling, zoo ze voortwoekert, loopt ook bij u noodwendig uit op een schending van de eere Gods en op een bezoedeling van uw eigen ziele.

KUYPER.

Amsterdam, 25 April 1890.

Op ons voorlaatste Feuilleton is aannemelijkheid gemaakt door de redactie van de *Tijd*.

We geven sinds eenigen tijd, gelijk men gemerkt zal hebben, voor Feuilleton een beknopt Martelaarsboekje. Het gewone Martelaarsboek is voor de meesten te wijdloopig, en ook te ongelijk. Daarenboven is het niet volledig.

Dit bracht ons op het denkbeeld, te beginnen met de Nederlandsche martelaren, elke week in kort bestek iets over den persoon, het leven en sterven van één onzer martelaren te geven. Eenmaal voltooid, zal deze verzameling dan geschikt zijn voor afzonderlijke uitgave, en alzoo voorzien in een dringende behoefte.

Reeds heeft men in Engeland en elders zulke beknopte Martyrologieën uitgegeven, en deze maakten daar goeden opgang. Hetzelfde mag bij ons verwaakt.

Nu maakte echter de *Tijd* de dubbele opmerking, en dat onze toon te anti-papistisch, en dat onze geschiedkundige voorstelling min juist was.

Wat nu aangaat het eerste punt van aanklacht, daar doen we het zwijgen toe. Ons kwam op onze beurt de toon van de *Tijd*, zodra ze over de historie van het Calvinisme kwam te spreken, vaak te anti-Calvinistisch voor.

Hierin zullen we elkaander hebben te dragen. En dat te meer waar het de resumtie geldt van actestukken en gebeurtenissen uit de 16e eeuw, en waarbij dus een echo op den toon waarin men destijds sprak en schreef, niet geheel mag worden gemist. Van opzettelijke poging om te krenken of te kwetsen zijn we ons daarbij niet bewust. Althans de aanmerking door de *Tijd* gemaakt, op een liedeke die die dagen, dat we overnamen, houdt geen steek; want in dat liedeke spreken niet wij, maar lieten we den toenmaligen rijmelaar zingen.

Maar wel trekken we ons het verwijt aan, dat onze historische voorstelling onjuist zou zijn geweest.

De *Tijd* beweert namelijk, dat we ten onrechte de schuld van het destijds vergoten bloed op de kerk legden; overmits niet de kerk, maar de Overheid onze martelaren ter dood veroordeelde, en de kerk, *qua non sicut sanguinem* 1) veeleer niet zelden als voorspraak tusschenbeide trad.

We aarzelen geen oogenblik aan de redactie van de *Tijd* te zeggen, hoe we over dit punt denken.

Formeel gesproken is het volkomen juist, dat niet de kerk, maar de Overheid, die het swaard draagt, destijds tegen onze martelaren de doodvonnissen streek, en de executie der gevonnissen liet plaats hebben. En ook is waar dat menig Roomsche-Katholiek geestelijke destijds vaak zijn uiterste best deed, om den veroordeelde van zijn overtuiging nog af te brengen; allicht ook met de bedoeling, om hem daardoor aan den brandstapel te ontrukken. Slechts zij hierbij opgemerkt, dat in streken, waar het Overheidsgezag bij een geestelijke heer berustte, of de stand der geestelijkheid mee zeggenschap in het Overheidsbestuur had, al even weinig moderatie te bespeuren viel. Alsook dat tegenover die geestelijken, die een martelaar zochten te redden, door zijn overtuiging om te zetten, weer evenzeer anderen overstaan, die hun priesterlijken naam door hardheid en wraakzucht hebben ontstierd.

Hiermee echter gaat de toenmalige kerk o. i. nog op verre na niet vrij uit.

Ter beoordeeling toch van de schuld der toenmalige kerk, mag niet gevraagd, wat er omging in het hart van dezen of genen geestelijke, en is het evenmin genoeg te onderzoeken, wie *formeel* het vonnis streek, maar dient ook *onverzocht*, of het *beginsel*, dat in de toenmalige *Staatsweeten* belichaamd was, en dat tot deze doodvonnissen leidde, al dan niet voor rekening van de toenmalige kerk ligt.

En dan schijnt ons de stelling onbetwistbaar, dat de toenmalige kerk, die de volken van Europa ook staatsrechtelijk had opgevoed, metterdaad de geestelijke moeder is te achten van geheel de destijds bestaande wetgeving, die tot deze treurige doodvonnissen leidde.

Door haar verwarring en gelijkstelling van de uitwendige met de geestelijke kerk; door haar pretensie van de allezeggend-makende kerk te zijn; en door het hiërarchisch beweren, dat de Staat gehouden was, alle verzet tegen de kerk desnoods met geweld te onderdrukken, heeft de toenmalige kerk aan de Overheid de ver-

plichting ingeprent, om verzet tegen de kerk en haar belijdenis als des doods schuldig te doen ijken in de wet.

Omgekeerd heeft de toenmalige kerk zich nergens tegen het opkomen van dit beginsel in de Staatswet verzet; maar wel zich geleend, om telkens de rol van aanklaagster bij de Overheid te vervullen, zodra ontdekt werd, dat iemand tegen deze Staatswet zondigde.

Soms zelfs heeft de toenmalige kerk den eisch gesteld, dat ze ook als kerk middelen van uitwendig bedwang tegen ketteren moest oefenen, en in meer dan één streek van Europa had men in of bij het bisschoppelijk paleis ook cellen voor gevangenen.

De schuld hiervan werpen we niet uitsluitend op Rome, want in de toenmalige kerk huisden zoowel onze vaderen als de stamvaders van onze Roomsche landgenooten. En evenmin vergeten we, dat de grondtoon van dit stelsel in het begin der Reformatie nog zoo weinig helder werd ingezien, dat ook onze Confessie nog van het uitroepen der ketteren als een plicht der Overheid spreekt; een plicht die te Geneve tegenover Servet in practijk is gebracht.

Maar wel houden we staande, dat het opleggen aan de Overheid van de verplichting om de ketterij uit te roeien, consequent en logisch uit het exclusief en hiërarchisch karakter van de Roomsche kerkontwikkeling voortvoert; terwijl omgekeerd, het uitgangspunt van de Gereformeerde Belijdenis even consequent en logisch tot het loochenen van deze verplichting geleid heeft.

Al zal het dus onze toelag blijven, om ook in deze historische stukjes billijk en rechtvaardig te zijn, toch wenschen we wel te constateeren, dat er o. i. geen twiifel over bestaat, of het beginsel van het Roomsche hiërarchisch systeem blijft wel terdege voor het destijds vergoten bloed verantwoordelijk.

In Zwitserland werd ten 18den April in de hoofdstad van het kanton Freiburg een nieuwe Universiteit geopend, en wel van Roomsche zijde.

Deze Universiteit begint klein. Ze zal voorahands slechts twee faculteiten bezitten, de *juridische* en de *philologische of literarische*. Ook zal het getal leerlingen aanvankelijk zeer klein zijn.

Toch bestaat er algemeen zekere verwachting, ook bij de tegenstanders, dat het optreden van deze Universiteit met een positief standpunt, met zal tellen onder de gebeurtenissen, die den geest in Zwitserland allengs omzetten.

Het is, op eigenaardige wijze een nieuw protest tegen den waan, dat hooger onderwijs voor allen gelijk, aan eenzelfde academie, onder geen andere heerschappij dan die der Rede moet gegeven.

Immers, miskend waren de Roomschen in Zwitserland niet. Zoo had men b.v. in de Universiteit te Bern een *dubbele* theologische faculteit ingericht, evenals te Bonn, een Roomsche naast een Protestantsche.

Veel billijker en schappelijker dus dan ten onzent.

Doch evenmin als te Bonn heeft deze dubbele faculteit te Bern veel opgang gemaakt.

Er werd weinig geld aan ten koste gelegd. Ze schitterde niet. Ze bloeide niet. Ze won niet de liefde van hen, voor wie ze bestemd was.

Meer nog; de Roomschen in Zwitserland zijn allengs gaan inzien, dat de hoofdvraag niet was, of de theologische faculteit, zoo half en half nog orthodox zou blijven, maar dat de tegenstelling tusschen geloof en ongelooft zich uitstrekte over heel het terrein der wetenschap, en zich daarom ook practisch in Staat en maatschappij bij elken stand moest doen gelden.

Zoolang het volk blijft onder de hoogheid van ambtenaren en artsen, van rechters en advocaten, van hoogleraren en leeren op elk gebied, die de pretentie maken van de wetenschappelijke gevormden te zijn, en onder het schild dier pretentie het gif van hun *ongelooft* door heel het adergestel der maatschappij doen uitvloeien, kan de maatschappij in haar breede almetingen niet voor den Christus heroverd worden. Zoo kan men wel nu en dan enkele personen winnen, maar het nationale en sociale leven blijft aan de bezieling van het Christendom vreemd. En eerst waar men er in slaagt, om tegenover de ambtenaren en artsen, de rechters en advocaten, de hoogleraren en leeren van het ongelooft, andere ambtenaren en artsen, rechters en advocaten, hoogleraren en leeren over te stellen, die met warmte den Christus ook in hun wetenschap en in hun ambt en bediening belijden, zal de valsche waan der volken gebroken worden, en de baan der concurrentie vrij zijn.

Dit is *zoo* doorzichtig en eenvoudig, dat het volstrekt onbegrijpelijk is, hoe er nog zoveel mannen van Christelijke belijdenis kunnen zijn, die uit sleur, uit traditie, uit opzien tegen strijd en moeite, in het oude vaarwater blijven voortdribben.

Toch houdt hun geestelijke traagheid den gang der denkbeelden niet tegen. Schier in alle landen ontwaakt langzaam het besef, dat de Christen, van welke confessie dan ook, om stand te houden, en verder te komen en nieuwe triomfen te behalen, ook op *wetenschappelijk* terrein een eigen en zelfstandige positie moet innemen.

En voor het veldwinnen dezer schoone overtuiging is ook de opening dezer nieuwe *principiele* Universiteit te Freiburg een teken des tijds, waarop dient gelet.

De heer Van Alphen heeft de opmerking, die de *Herant* zich op zijn *Handboek* veroorloofde, niet onbeantwoord gelaten. Hij zond ons ter plaatsing deze repliek:

Dr. Kuyper heeft ons de eer aangedaan in de *Herant* van 13 April II. een drietal opmerkingen te maken; voorzoo veel betreft de afdeeling „Doleerende Kerken” in den jongsten jaargang van het N. K. Handboek.

De vorm, waarin Dr. K. die opmerkingen te onzer kennis bracht, daarlatende, geven wij volgaarne toe, dat de eerste en tweede opmerking juist zijn. Wat betreft de derde opmerking: het zielental, wenschen wij in herinnering te brengen, dat reeds in 1887 aan iederen kerkeraad der zich noemende „Nederduitsch Gereformeerde (Doleerende) gemeenten of kerken” werd gevraagd opgave van haar zielental, doch dat de daarop ontvangen antwoorden voor het merendeel te onbestemd waren om er gebruik van te kunnen maken, zoodanig dan ook bij den jaargang 1888 werd opgemerkt. Bij den jaargang 1890 werden nu overgenomen de cijfers, voorkomende in Bijlage C der Handelingen van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk. Dat ook die cijfers niet juist waren, was bij ons buiten twiifel, doch zij werden overgenomen met geen ander doel, dan om tegenspraak en daardoor juist opgaven uit te lokken.

De tegenspraak is er nu, mogen de juiste opgaven nu volgen, in het belang der gemeenten of kerken zelve! Zij toch moeten er o. i. prijs op stellen, dat haar zielental bekend zij of worde, ook b.v. om in aanmerking te komen voor giften of ermkingen enz. De *waarheid* schuwt het licht niet.

Wat betreft de *veronderstelling*, dat wij zouden zijn „Synodaal partijman”, deze rust op geen redelijken grond. Wij zijn geen partijman; wij zijn het nooit geweest en hopen het ook nimmer te worden, althans niet in den kwaden zin van het woord.

VAN ALPHEN.

Voorburg, 14 April '90.

De heer Van Alphen heeft er dus niet aan „getwiifeld”, of de opgaven van het zielental, die hij liet afdrukken, waren *onjuist*.

Dit gelooven we gaarne. De heer Van Alphen is een te verstandig man, om ook maar een oogenblik in den waan te hebben verkerd, dat zijn cijfers *wel* juist waren.

Maar, ons dunkt, dan had hij er dit minstens moeten bijzeggen. Terwijl zelfs, al ware dit geschied, de gedragslijn nimmer te verdedigen valt, dat hij de cijfers van de Doleerende kerken putten ging uit de acta van haar felste vijanden.

Eigenlijk bedoelde hij dan ook een *krijgslist*.

Hij wilde, als goed statisticus, zoo gaarne cijfers invullen, en niets zou hem liever zijn, dan de *juiste* cijfers te kennen; maar juist dat *naauwkeurige* cijfer wierd hem onthouden. Onthouden, niet uit moedwil, maar omdat men ze niet kon geven. De heer Van Alphen vroeg immers om cijfers van *wie misdaden*, en de kerkeraden konden geen andere cijfers geven dan van hun ambtelijk ressort.

Om nu toch zijn zin te krijgen, vulde de heer Van Alphen, naar we nu vernemen, voorbedachtelijk onware cijfers in, om ons daardoor te verlokken toch de cijfers te noemen, die hij begeerde te weten.

Zoodanig men een juffer van boven de dertig, die niet zeggen wil hoe oud ze is, door te zeggen: „U is 39, niet waar?” wel eens in de val laat loopen, dat ze antwoordt: „Neen, pas 37”; zoo ook wil de heer Van Alphen de Doleerende kerken verschalken. Gelukken zal hem dit natuurlijk niet.

Geen enkele kerkeraad zal ter wille van den heer Van Alphen zijn standpunt prijsgeven.

Maar gevraagd willen we toch hebben, of deze handelwijze van den heer Van Alphen in een statistische opgave verdedigbaar is, en of, om het goede doel, dat middel geoorloofd mocht heeten.

Van tweeën één moest, dunkt ons, de heer Van Alphen doen, hij moest *of* niets invullen, omdat hij cijfers zoekt die hij niet kent, *of* wel hij moest de cijfers invullen, die de kerkeraden pretendeeren, maar er bijzetten dat deze cijfers wel de globale cijfers der kerken zijn, maar volstrekt geen denkbeeld geven van het cijfer dergenen die den Doleerende kerkeraad erkennen.

De zaak is uiterst moeilijk.

Om niet collegiaal te worden mogen de kerken niet zeggen, dat zij slechts bestaan uit hen, die meelopen; en toch zal, na verloop van tijd, de uitkomst hiertoe leiden, maar dan *zonder* het collegiale gevaar.

Is toch eenmaal het geslacht uitgestorven van hen, die reeds tot het heilig Avondmaal waren toegelaten, alvorens het Conflict begon, dan blijven ten slotte in het lidmatensboek geen andere namen over, dan van hen, die door de Doleerende kerkeraden ten heiligen Avondmaal zijn toegelaten; en dan zal men den heer Van Alphen helpen kunnen.

Nu nog niet.

Met zekeren aandrang doet men ons de vraag, of het toch niet noodig is bij het noemen eener kerk ook het bijvoeglijk naamwoord *Christelijk* steeds te gebruiken.

„Gereformerd”, zoo acht men, is goed, in tegenstelling met de gedeformeerde kerk. Ook „Nederduitsch” kan zijn betekenis hebben tot afpaling van het taalgebied. Maar, zoo blijft men vragen, mag de naam „Christelijke” ontbreken?

Het antwoord op deze vraag, zouden we zeggen, hangt af van de betekenis, die ge aan het woord „kerk” hecht. Verstaat ge onder „kerk” een godsdienstige groep, welke dan ook, zoodat ge acht dat de Joden in Amsterdam een „kerk” hebben, en de Mahomedanen in Djokjakarta een „kerk” vormen, en zoo ook de Gereformeerden te Amsterdam *hun* „kerk” er op na houden, zeer zeker, dan is die bijvoeging *wel* noodig, want dan staat Christelijke kerk tegen Joodsche en Mahomedaanische kerk over.

Maar ook de *Jo alleen de* *turlijk is* *ze evenmin*

Nu is *wat beteeft* *het „huis* *Christelijke* *huis des* *ligheid.*

Toch ka *als zoo* *met beteekenis* *er den oo* *grijpt, en* *„Christelijke* *Toch hee* *artikelen*

Toen *haar beurt* *is in de a* *drukt, dat* *of die gein* *righeid tot* *fische Chr* *heid was.*

Maar *ju* *noemen van* *telijke”* *dar*

In het N *kerken in* *bijvoeging* *eenige ver* *nergens het* *woord „ge* *dat ons dit*

„Kerk” *v* *vergadering* *paald gebou* *„gemeente* *heel de aar* *en de pla* *vaderen in* *ken als de* *heer kerke* *onzes Hee* *lande. Juist*

Nu *sta* *om dit sp* *schen.*

Slechts *gemaakt.* *Tegen b* *„kerk”* *nit* *nootschap* *meente”* *v* *erdeelen*

Dat is *e* *gevaar in*

Uit He *Haarlem* *moette zit* *De ker* *Synodaal,* *lijk leven*

Wat *m* *te Heemst* *keraad va* *weten van*

Dit *wa* *lijkt.*

Maar *m* *De zake* *niet van e* *handeld n* *verboten* *met Heen* *stede twe*